

## IMKONIYATLARNING QO'SH ESHIGI

**Dusyorova Klara Narmuminovna***QarDU adabiyotshunoslik kafedrası o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** Maqolada Yurtboshimiz rahnamoligida kitobsevar millat farzandlarining kitobxonlik madaniyatini oshirish uchun amalga oshirilayotgan islohotlar, istiqlool bizga kitobxon xalq degan azaliy yuksak mavqeimizni nafaqat qaytarib berganini, ayni chog'da, bu boradagi intellektual salohiyatimiz va imkoniyatlarimizni tubdan oshirishning asosiy omili ekanligi to'g'risida malumotlar keltirilgan.

**Kalit so'zlar :** kitob, kitobxonlik, yoshlar, ilm, ustoz, kitobxonlik madaniyati, kitob mutolaasi, ko'rgazmali adabiyotlar, kitob mahsulotlari.

*“Yoshlarni kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga, ularning kitob bilan do'st bo'lishiga, aholining kitobxonlik saviyasini yanada oshirishga alohida e'tibor qaratish lozim”.*

**SH.Mirziyoev**

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoev 2017 yil 13 sentyabr sanasida «Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida»gi PQ-3271 sonli qarorini imzolagan bo'lsa, 2019 yil 7 iyundagi “O'zbekiston Respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatishni yanada takomillashtirish to'g'risida”gi PQ-4354 sonli qarori imzolandi va bu jahonshumul ikki qaror azaldan kitobsevar bo'lgan o'zbek xalqi aholisi, xususan yosh avlod uchun katta imkoniyatlar sari qo'sh eshiklarni ochib bergan edi.

Qarorga ko'ra, “Ma'naviy hayotimizni yuksaltirishda ulkan ahamiyatga ega bo'lgan ana shunday muhim vazifalarni kompleks hal qilish, kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini takomillashtirish, o'zbek va dunyo adabiyotining eng yaxshi namunalarini internet tarmoqlariga joylashtirish va ularni targ'ib qilish hamda keng kitobxonlar ommasiga etkazish ishlarini samarali tashkil etish maqsadida:

Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi tasdiqlanib, dasturda ko'zda tutilgan quyidagi asosiy vazifalarni amalga oshirishga alohida e'tibor qaratilishi beglilangan edi.

Bunda: kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish, noshirlik va matbaa sohalarini yanada rivojlantirishga oid normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, ijtimoiy

ahamiyatga ega bo'lgan kitoblarni, ayniqsa, bolalarga mo'ljallangan adabiyotlarni chop etishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash;

kitob mahsulotlari bo'yicha davlat buyurtmasining asosiy yo'nalishlarini shakllantirish, adabiy-badiiy, o'quv-uslubiy, ilmiy-nazariy, ilmiy-ommabop va ko'rgazmali adabiyotlarni chop etish va tarqatish tizimini takomillashtirish, ixtisoslashtirilgan kitob do'konlari faoliyatini rivojlantirish;

jahon adabiyotining eng sara namunalarini o'zbek tiliga tarjima qilish bo'yicha davlat buyurtmalari berish, ularni ko'p nusxada yuksak sifat bilan nashr etish va moliyalashtirish tizimini yo'lga qo'yish, kitob tarqatish tizimini yanada rivojlantirish va kitob mahsulotlarining narxini shakllantirish va sotish bo'yicha aniq mexanizmlarni ishlab chiqish choralari belgilash;

axborot-kutubxona faoliyatini kuchaytirish, ta'lim muassasalari axborot-resurs markazlarining kutubxona fondlari, kutubxonalar, tashkilot va muassasalarning "Ma'naviyat xonalari"ni o'quv-uslubiy adabiyotlar, adabiy-badiiy, ma'rifiy va ilmiy-ommabop kitoblar bilan boyitish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash;

nashriyotlar va matbaa sohasi mutaxassislarini, badiiy va texnik muharrirlar, grafikachi rassomlar, axborot-kutubxona xodimlarini tayyorlash, malakasini oshirish va rag'batlantirish tizimini takomillashtirish;

lotin yozuviga asoslangan yangi o'zbek alifbosidagi ilmiy-texnik, adabiy-badiiy va ensiklopedik adabiyotlarni yanada ko'paytirish bo'yicha aniq chora-tadbirlar ishlab chiqish;

O'zbekiston Milliy kutubxonasi va axborot-kutubxona markazlaridagi barcha turdagi axborot-kutubxona resurslarining yagona bazasini shakllantirish va undan boshqa axborot-kutubxona muassasalarida turib foydalanishni ta'minlash;

qishloq aholisiga kutubxona xizmati ko'rsatish tizimini tashkil etish choralari to'g'risida tadbirlar rejasi loyihasini tayyorlash;

mamlakatimizda internet orqali zarur adabiyotlarni topish va xarid qilish imkonini beradigan eReader elektron o'quv qurilmalarini ishlab chiqarishni tashkil etish, ularning axborot bazasiga umumta'lim maktablari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari, oliy o'quv yurtlari uchun darsliklar, o'quv qo'llanmalari, o'quv-uslubiy, ilmiy-nazariy manbalarni joylashtirish, bunday mahsulotlarni arzon narxlarda sotib olish mexanizmlarini yo'lga qo'yish bo'yicha takliflar tayyorlash;

mazmunan sayoz, milliy ma'naviyat va qadriyatlarimizga, axloq me'yorlariga mos kelmaydigan, yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan adabiyotlarni tayyorlash, bosib chiqarish va tarqatishning oldini olish choralari ko'rish;

kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirishga doir targ'ibot ishlarini tizimli va samarali tashkil etish, bu borada kitobxonlar, kutubxonachi va targ'ibotchilar o'rtasida "Eng kitobxon maktab", "Eng kitobxon mahalla", "Eng kitobxon oila", "Eng

faol kutubxonachi” kabi ko‘rik-tanlovlarning saralash va respublika bosqichlarini yuqori saviyada o‘tkazishni yo‘lga qo‘yish.” kabi vazifalar belgilab qo‘yilganligi ham juda muhim .

Bu bilan muhtaram Prezidentimiz buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy hazratlari yozganidek, “kitob – beminnat ustoz, bilim va ma’naviy yuksalishga erishishning eng asosiy manbai ” ekanligini,

Xalqimiz tilida ham kitob o‘qib bilim va munosib ta’lim-tarbiya olish, ilm-fan bilan shug‘ullanish, kasb-hunar o‘rganishning ahamiyatiga doir maqollar juda ko‘p. Jumladan, “Kitobsiz aql – qanotsiz qush”, “Baxt belgisi – bilim”, “Bilim – aql chirog‘i”, “Go‘zallik – ilmu ma’rifatda”, “Ilm baxt keltirar, bilim taxt keltirar”, “Hunar – oqar buloq, ilm – yonar chiroq”, “Oltin olma, bilim ol, bilim olsang, bilib ol”. Bunday purhikmat naqlarni yana uzoq davom ettirish mumkinligini, eng muhimi, necha ming yillardan buyon sayqallanib, ne-ne avlodlarga yo‘lchi yulduzdek to‘g‘ri yo‘lni ko‘rsatib kelayotgan ana shu xalqona hikmatlar negizidagi asl haqiqat shuki, insonning bilimli, tarbiyali, kasb-hunarli va albatta baxtli va davlatli bo‘lishining muhim omili – bu kitobga do‘st bo‘lish, hamisha kitob o‘qish va kitob mutolaasini umr bo‘yi kanda qilmaslikdir. Ayniqsa, yoshlarning baxtu kamoli, osoyishta va farovon hayotida kitobning alohida o‘rni bor. Chunki yaxshi kitob insonda Vatanga muhabbat, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat tuyg‘ularini yuksaltirib, yaxshilik hamda ezgulikka undashini yana bir bor ta’kidladi.

Bu haqda so‘z borganda, yana istiqlool bizga kitobxon xalq degan azaliy yuksak mavqeimizni nafaqat qaytarib berganini, ayni chog‘da, bu boradagi intellektual salohiyatimiz va imkoniyatlarimizni tubdan oshirishning asosiy omili ham bo‘lganini ta’kidlash lozimligi ham esga olindi. Binobarin, mustaqillik yillarida mamlakatimizda aholi, ayniqsa, yosh avlodning ma’naviyatini yuksaltirish, milliy adabiyotimiz va san’atimizni yanada rivojlantirish, yoshlarni milliy qadriyatlarimizga hurmat ruhida tarbiyalash, ijodkorlarning mehnatini munosib rag‘batlantirishga alohida e’tibor berib kelinmoqda.

O‘tgan davrda matbuot, noshirlik va axborot sohasining mustahkam huquqiy asosi yaratildi. Xususan, bu borada 10 dan ortiq qonun va 30 dan ortiq qonunosti hujjati qabul qilindi. Mazkur qarorning imzolanishi esa ana shu ezgu ishlarni yangi, yanada yuksak bosqichga ko‘tarishga qaratilganligi bilan g‘oyatda ahamiyatlidir.

Farmoyishda qayd etilganidek, bugungi kunda yurtimizda zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi ishlab turibdi. Istiqlool davri arxitekturasining noyob inshooti – poytaxtimizdagi muhtasham “Ma’rifat markazi”da joylashgan Milliy kutubxona fondida qariyb 8 millionta kitob va boshqa manbalar, jumladan 450 mingtadan ortiq kitobning elektron versiyalari, elektron darslik va qo‘llanmalar mavjud. Elektron kutubxonaning ma’lumotlar bazasi o‘zbek, rus va ingliz tillarida yaratilgan.

SHuningdek, 14 ta viloyat axborot-kutubxona markazi, tuman markazlari va shaharlardagi ta'lim muassasalarida 200 ga yaqin axborot-resurs markazi tomonidan aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko'rsatish yo'lga qo'yilgan.

Ushbu salmoqli dalilni tahlil etishda, albatta, yurtimizda axborot-kutubxona markazlari ko'rsatadigan xizmatlar uchun belgilangan soliq imtiyozlari 2020 yil 1 yanvargacha uzaytirilganini alohida qayd etish zarur. Negaki, bu imtiyozlar axborot-resurs va axborot-kutubxona markazlarining aholini ijtimoiy ahamiyatga molik axborotlardan keng foydalanishini ta'minlash, yoshlarda kitob o'qishga qiziqishni kuchaytirish, jamiyatda muhim va ishonchli axborotlarni tarqatish borasidagi rolini yanada yuksaltirish imkonini beradi.

SHu bilan birga, yurtimizda noshirlik va matbaa ishlarini rivojlantirishga, matbaa korxonalarini modernizatsiyalash, texnik va texnologik yangilashga qaratilayotgan alohida e'tibor samarasida kitob mahsulotlarini chop etish ko'lami va sifati tubdan oshdi. Buning natijasida bugungi kunda kitobxonlar qo'lga etib borayotgan kitoblar ham shakl, ham mazmun nuqtai nazaridan davr talablariga, demakki yurtdoshlarimizning zamonaviy estetik didiga to'la javob beradi, deyish mumkin.

Yurtimizda kitoblar nashri bilan bir qatorda, ularning savdosi va targ'ibotiga qaratilgan ta'sirchan amaliy qadamlar ham qo'yilmoqda. Xususan, hozirgi paytda "Kitob olami", "SHarq ziyokori" va "O'z davkitobsavdota'minoti" majmualari tomonidan kitob savdosi xizmati ko'rsatilmoqda. Xususan, Markaziy Osiyoda yagona bo'lgan "Kitob olami" majmuasiga qarashli zamonaviy kitob do'konlari nafaqat Toshkent shahrida, balki Qoraqalpog'iston Respublikasi va barcha viloyatlar markazlarida ham ishlab turibdi.

Mamlakatimizda "Adabiyotga e'tibor – ma'naviyatga, kelajakka e'tibor" shiori ostida har yili respublika "Kitob bayrami" tadbirlarini o'tkazish yaxshi an'anaga aylangan. Aytish joizki, u shbu ma'naviy-ma'rifiy tadbir davlatimiz tomonidan adabiyotni rivojlantirishga qaratilayotgan e'tibor va erishilayotgan natijalarni keng jamoatchilikka etkazish, xalqimiz, jumladan, yoshlarning kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish, ijodkorlar va kitobxonlar o'rtasidagi muloqotni yaxshilash, kitobga bo'lgan ehtiyojini to'liq qoplashda o'z samaralarini bermiqda.

Yuqorida ta'kidlanganidek, birinchi qaror nashriyotlar va noshirchilik ishini ishini tubdan yaxshilash, mamlakatda mazmunli kitoblar nashr etish, kitobxon avlodni yanada kitobga, mutolaaga ko'niktirishga qaratilgan bo'lsa, ikkinchi qaror ya'ni "O'zbekiston respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi PQ 4354 sonli qaror avvalda tugatilib ketgan va "Ommaviy kutubxona" maqomini saqlab qololmagan kutubxonalarga kitobxonlarning qaytish, maroqli mutolaaga sho'ng'ish, ishini sevgan, kitobsevar kitobxonlarini unutmagan kutubxonachilarga esa yana o'z kitobxonlariga kitob va axborot xizmati ko'rsatish imkonini berdi. Bu ezgu qarorni imzolash barobarida muhtaram

Prezidentimiz Sohibqiron Amir Temur ta’biri bilan aytganda, «Kitob (bitig) barcha bunyodkorlik, yaratuvchilik va aql-idrokning, ilmu donishning asosidir, hayotni yaratuvchi murabbiydir». SHu ma’noda, shaklidan qat’i nazar, barcha kitoblar milliy o’zligimiz hamda umuminsoniy qadriyatlarni targ’ib etishga xizmat qilishi ayni muddao ekanligini ham soha xodimlari va kitobsevar xalqimizga yana bir bora eslatdi.

Prezidentimiz o’z suhbatlaridan birida “Hududlarga kitob etkazib berish yaxshi. Lekin ularni o’qish, o’qitish etarli darajada emas. Bolalarimizni bog’cha yoshidan, boshlang’ich sinflardan kichik-kichik kitoblarga o’rgatish, shu orqali ularni kitobsevar etib ulg’aytirish zarur. SHundagina jamiyatimizda kitobxonlik muhiti shakllanadi, boshqalar ham kitob o’qishga qaytadi”, - degan edilar.

YUrtboshimiz rahnamoligida kitobbsevar millat farzandlarining kitobxonlik madaniyatini oshirish uchun amalga oshirilayotgan islohotlar bejizga emas, binobarin, kelajak avlodning kamoloti ilm olish, bilimli bo’lish bilan belgilanadi. Bu borada mazkur ikki qaror xalqimiz va farzandlarimiz uchun qo’sh eshiklar, qo’sh imkoniyatlar eshigini ochdi deyish mumkin, o’z navbatida, yurtimizda kitobxonlik saviyasi oshishiga, yangidan-yangi sermazmun kitoblar chop etilishiga omil bo’luvchi muhim odimdir. Ana shunday imkoniyatlardan oqilona foydalanib, yangidan-yangi nashrdan chiqayotgan sermazmun asarlarni o’qib borish yoshlarning ongi o’sishi, tafakkuri teranlashib, o’zining mustaqil fikriga ega bo’lishiga imkon beradi.

Dinimizda ilmli bo’lishga chorlanadi. Buni biz «ilm» so’zi Qur’oni karimning 811 joyida turli ma’nolarda kelganidan ham ko’rishimiz mumkin. Qur’on va hadislarda ilm insoniyatni turli axloqsizliklar, yomon yo’l va amallardan qaytarishi zikr etilgan. SHuningdek, nodir manbalarda ilm eng ko’p yoritilgan masalalardan sanaladi. Ma’rifat egallashning eng muhim sharti esa kitob o’qish bilan bo’lishi barchamizga ma’lum. Bu borada Mujodala surasining 11-oyatida: “... Alloh sizlardan imon keltirgan va ilm ato etilgan zotlarni (baland) daraja (martaba)larga ko’tarur”, deya marhamat qilinadi.

Ulug’larimizdan biri: “Kitobni muqovasiga qarab oladilar, ichiga qarab baho beradilar”, degan ekanlar. Darhaqiqat, kitobning asl ma’nosi uni o’qiganda ayon bo’ladi.

Xalqimiz azaldan kitobni aziz sanagan, kechalari kitobxonlik davralari uyushtirilgan, oila a’zolari yig’ilib kitoblar o’qilgan. Asarlar haqida mulohazalar bildirilgan. SHunday oiladagi farzandlar ham kitobga mehrli bo’lib voyaga etganlar. Biz ana shunday ajdodlarning avlodlarimiz, qalbimizdan, ongimizdan kitob o’qishni sevuvchi millatmiz. Buni hamisha unutmasligimiz lozim.

Donolar aytganidek, har bir inson dastlabki tarbiyani, ya’ni ma’naviy ozuqani oilada ota-onadan oladi. Keyin esa maktabga boradi. Jamoada o’zini qanday tutishni o’rganadi. Ma’naviy ozuqa olishning, chin inson bo’lib etishishning birdan bir yo’li bu kitob mutolaasi hisoblanadi. Inson kamoloti va bilimining manbai kitob bilan bog’liq. U insonni komillik sari etaklaydi. Darhaqiqat, bu ma’naviy sarchashma



farzandlarimizning dunyoqarashini boyitadi, nutqini o‘stirib, xotirasini mustahkamlaydi.

Bugun ham qaysi xonadonga kirmang, uyning to‘rida, javonini bezab turgan kitoblarga ko‘zingiz tushadi, oila kattalarining yoshlarni kitob o‘qishga chorlovchi so‘zlari ulg‘ayib kelayotgan bolalar ongiga singadi, kitobga bo‘lgan mehri ortadi. Ajdodlarimizdan qolgan bebaho fazilatimiz – kitobsevarligimizni boy bermaylik, kelajak avlodlarga ham bus-butunligicha etkazaylik.

Hayotimiz kitob bilan sermazmun o‘tadi, yaxshi kitob bizga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatadi. Mutolaa bizni nafaqat ilmi qiladi, balki biz hech qachon his etmagan zavqni ham baxsh etadi va albatta ajru savoblarga noil etadi. Mamlakat miqyosidav o‘tkazilishi ko‘zda tutilayotgan yirik tanlovlar, kitobxonlik kunlari, haftaliklari, kitob bayramlari to‘g‘risida alohida navbatdagi maqolada izoh berishni o‘rinli deb o‘ylayman.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

1.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 14 dekabrda "2020 - 2025 yillarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash milliy dasturini tasdiqlash to‘g‘risida" gi 781-sonli Qarori .

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoev 2017 yil 13 sentyabrda “ Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish,kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targib qilish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to‘grisida”gi PQ-3271 sonli qarori.

3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 iyunda “ O‘zbekiston Respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati krsatishni yanada takomillashtirish to'grisida”gi 4354-sonli qarori. –“Xalq so'zi” gazetasi, 2019 yil.

4. Mirziyoyev SH.M. Adabiyot va san'at, madaniyatni rivojlantirish -halqimiz ma'naviy olamini yuksaltirishning mustahkam poydevoridir. (Prezident Mirziyoyev Shavkat Miromonovichning O'zbekiston ijodkor ziyolilari vakillari bilan uchrashuvdagi ma'ruzasi). - "Halq so'zi" gazetasi, 2017 yil, 4 avgust.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 13 yanvardagi "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatishni rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi farmoyishi."Halq so'zi" gazetasi, 2017 yil. 13 yanvar.

6. Munavvarov. A. Pedagogika – Pedagogika Oliy o‘quv yurtlari uchun o‘quv qo‘llanma. Toshkent: O‘qituvchi, 1996-2008.

7. A.Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent: O‘qituvchi, 1992.

8.Yoshlar va kitobxonlik: an'anaviy va zamonaviy usullar